

ไม้ประดับมีพิษ : ลำโพง

พิชานันท์ สีแก้ว

สำนักงานข้อมูลสมุนไพร

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จากกรณีที่มีรายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กนำดอกลำโพงขาวมารับประทานและเกิดอาการชักเกร็งและหมดสติ จนต้องนำส่งโรงพยาบาลไปแล้วนั้น แท้จริงแล้วไม่ใช่ครั้งแรกของรายงานปัญหาที่เกิดจากพิษของต้นลำโพงขาว ทางสำนักงานข้อมูลสมุนไพรได้มีการรวบรวมรายงานความเป็นพิษของต้นลำโพงขาวในคนพบว่า ที่ผ่านมามีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ได้รับพิษจากการบริโภคทั้งโดยความตั้งใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นจึงอยากเผยแพร่และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและความเป็นพิษของต้นลำโพงขาว เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้และตระหนักถึงพิษภัยที่เกิดจากการบริโภคพืชชนิดนี้

ต้นลำโพงขาวเป็นพืชในสกุล *Datura* มีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Datura metel* L. ในประเทศไทยจะพบอยู่ 2 สายพันธุ์ คือ ลำโพงขาว (*Datura metel* L. var. *metel*) และลำโพงกาสลัก (*Datura metel* L. var. *fastuosa* (Bernh.) Danert) ซึ่งทั้ง 2 สายพันธุ์จะมีลักษณะภายนอกที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ต้นลำโพงขาวจะมีต้นสีเขียว ดอกสีขาว และลำโพงกาสลักจะมีต้นสีแดงเกือบดำ ดอกสีม่วงเป็นชั้นๆ สามารถพบได้ทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ที่รกร้างว่างเปล่าไปจนถึงป่าดิบเขา ทั้งลำโพงขาวและลำโพงกาสลักมีสรรพคุณตามตำรายาพื้นบ้านคล้ายกันคือ รากใช้ฝนกับน้ำทาแก้อาการปวดบวม ใบตำพอกฝี แก้ปวดบวมอักเสบ ดอกนำมาหั่นตากแดดให้แห้งผสมกับยาสูบ ใช้สูบแก้อาการหอบหืด เมล็ดคั่วให้หมดน้ำมันใช้ปรุงเป็นยาแก้ไข้ (1)

ลำโพงขาว

ลำโพงกาสลัก

สารสำคัญที่พบในต้นลำโพง เป็นสารในกลุ่มอัลคาลอยด์ โดยส่วนใหญ่คือ สาร (-)-scopolamine ซึ่งสูงถึง 75% ของสารอัลคาลอยด์ทั้งหมด รองลงไป จะเป็น (-)-hyoscyamine, (-)-norhyoscyamine, (-)-norscopolamine, hydroxyl-6(-)-hyoscyamine และ meletidine สามารถพบสารกลุ่มนี้ได้ทุกส่วนของต้นลำโพง โดยในส่วนของใบจะมีอยู่ประมาณ 0.2 - 0.6% ส่วนดอก 0.1 - 0.8% และในเมล็ด 0.2 - 0.5% และสารกลุ่มนี้ไม่สามารถถูกสลายได้ด้วยความร้อน (1-2)

สาร (-)-hyoscyamine ที่พบในต้นลำโพงมีฤทธิ์ anticholinergic ปัจจุบันจึงถูกใช้เป็นยาคลายอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ ลดอาการปวดเกร็งในช่องทางเดินอาหาร และบรรเทาอาการปวดเกร็งของโรคนี้ในไต ส่วนสาร (-)-scopolamine มีฤทธิ์ทั่วไปคล้าย (-)-hyoscyamine แต่ต่างกันตรงที่ สาร (-)-scopolamine จะมีฤทธิ์กดการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางด้วย จึงมักใช้ในการแก้อาการปวดอันเกิดจากการหดเกร็งของกล้ามเนื้อและเป็น

องค์ประกอบของยาชา ช่วยระงับความรู้สึกในการทำให้สลบ ที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบันคือใช้เป็นยากันเมาเรื่อ เมาเรื่อ หรือเหตุจากการเคลื่อนไหวอื่นๆ (3) การได้รับยาเหล่านี้มากเกินไปขนาดที่กำหนด หรือการนำส่วนใดๆ ของต้นลำโพงมา บริโภคดั่งที่ปรากฏเป็นข่าวไม่นานมานี้ จะสามารถก่อให้เกิดผลข้างเคียงหรือความเป็นพิษต่อระบบประสาทได้ โดยมี อาการที่แสดงออกมาคือ สายตาพร่ามัว ปากแห้ง กระจายน้ำมาก ม่านตาขยาย ตาสู้แสงไม่ได้ ผิวหนังสีแดง มีผื่น แดงตามใบหน้า คอ และหน้าอก ไข้ขึ้นสูง อาจสูงถึง 42.8 องศาเซลเซียส ปวดศีรษะ ความรู้สึกสับสน การทำงานของ กล้ามเนื้อผิดปกติ วิกลจริต เพ้อคลั่ง เคลิ้มฝัน มีอาการทางจิตและประสาท ในเด็กเล็กอาจเกิดการชัก ชีพจรเต้นอ่อน แต่เร็ว และมีแนวโน้มที่จะเต้นไม่เป็นจังหวะ ปัสสาวะไม่ค่อยออก ท้องผูก ในกรณีที่เป็นรุนแรง ผู้ป่วยจะมีอาการไม่ รู้สึกตัว โคม่า หายใจช้าและตัวเขียว (4)

วิธีการรักษาพิษที่เกิดจากต้นลำโพงคือ

1. รับนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาล เพื่อทำการล้างท้อง แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ก็ให้ยาระบาย และยาทำให้อาเจียน
2. ในรายที่มีการตื่นเต้นมากควรให้ยาสงบระงับ morphine แต่ในการใช้ควรใช้ด้วยความระมัดระวัง เพราะ morphine ออกฤทธิ์กดศูนย์ควบคุมการหายใจ และอัลคาลอยด์ในกลุ่ม atropine ก็ออกฤทธิ์กดศูนย์ควบคุมการหายใจด้วย ในขั้นสุดท้ายแทนที่จะไปแก้พิษก็กลับจะไปเพิ่มพิษให้สูงขึ้น
3. ให้ยาในกลุ่ม cholinergic และอาจให้ barbiturate ร่วมด้วยหากมีอาการชัก
4. ควรให้ผู้ป่วยอยู่ในที่มืด นอนพักในห้องพักและอาจจะต้องหยอดตาด้วย Pilocpine และหมั่นเช็ดตัวเพื่อลด ไข้

เอกสารอ้างอิง

1. สุธรรม อารีกุล. องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย เล่ม 1-3. เชียงใหม่: มูลนิธิโครงการหลวง, 2552.
2. วิณา จิรัจฉริยากุล และ อ้อมบุญ ล้วนรัตน์, กองบรรณาธิการ. ยาจากสมุนไพร. กรุงเทพฯ: Text and Journal Corporation, 2533.
3. de Padua LS, Bunyapraphatsara N, Lemmens RHMJ (Editors). 1999. Plant Resources of South-East Asia No. 12(1). Medicinal and poisonous plants 1. Backhuys Publishers, Leiden, the Netherlands. 711 pp.
4. สำนักงานข้อมูลสมุนไพร [homepage on the Internet]. Expert System for Diagnosis and Treatment of Toxic Symptoms of Thai Poisonous Plants (TPEX) : ลำโพงขาว [cited 2015 Oct 15]. Available from: http://www.medplant.mahidol.ac.th/tpex/toxic_plant.asp?gr=G28&pl=0588&id=1